

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТИ ЯК ФЕНОМЕНА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

THE EXPLORATION OF EDUCATION AS A PHENOMENON OF PUBLIC ADMINISTRATION

Стаття присвячена дослідженню особливостей впливу освіти на публічне управління. Проаналізовано роботи вчених різних наукових галузей, в яких висвітлюється особлива роль освіти в управлінні. У статті автор робить спробу узагальнення відповідної наукової літератури з метою визначення основних особливостей освіти як феномена публічного врядування. Розглянуто освіту як один із потужних чинників формування цінностей суспільства, державних службовців. Висвітлено вплив освіти на становлення громадянського суспільства, формування людського потенціалу, управління суспільною свідомістю.

Ключові слова: освіта, публічне управління, цінності, особливості освіти, роль освіти.

Статья посвящена исследованию особенностей влияния образования на публичное управление как организацию общественного развития. Проанализированы труды ученых различных научных областей, в которых освещается особая роль образования в управлении. В статье автор делает попытку обобщения соответствующей научной литературы с целью определения основных особенностей образования как феномена публичного управления. Обра-

зование рассмотрено как один из мощнейших факторов формирования ценностей общества, государственных служащих. Освещено влияние образования на становление гражданского общества, формирование человеческого потенциала, управления общественным сознанием.

Ключевые слова: образование, публичное управление, ценности, особенности образования, роль образования.

The research paper is devoted to the exploring of features of the influence of education on public administration as an organization of social development. Researches of scientists of various scientific fields, which highlights the special role of education in management, are analyzed. In the paper, the author attempts to generalize the relevant scientific literature in order to identify the main features of education as a phenomenon of public administration. Education is considered as one of the powerful factors in the formation of the values of society, civil servants. The research paper highlights the impact of education on the formation of civil society, the formation of human potential, the managing social consciousness.

Key words: education, public administration, values, features of education, the role of education.

УДК 37.014:323.21

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-11-4>

Чиркова Н.О.

аспірант кафедри суспільного розвитку і суспільно-владних відносин
Національна академія державного управління при Президентіві України

Історія людства перетворюється на змагання між освітою та катастрофою.

Г. Уеллс

Постановка проблеми у загальному вигляді. В історії цивілізації освіта, в найбільш широкому сенсі цього слова, є одним із найважливіших чинників її творення. Швидкозмінність і швидкоплинність глобальних процесів суспільного розвитку висувають освіту на одне з пріоритетних місць у державній політиці кожної країни, надають їй статусу гаранта незалежності й національної безпеки, рушійної сили динамічного розвитку економіки та сукупного інтелекту нації [14]. Кожне суспільство створює систему освіти відповідно до своєї сутності й рівня соціально-економічного розвитку. У системі освіти відбиваються проблеми і потреби суспільства в даний історичний період. Освіта перетворює і спрямовує життя суспільства, зберігаючи в ньому все те, що має цінність для людини; визначає стратегію і реалістичні умови розвитку суспільства, перетворюючи його із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра» [24]. Освіта в сучасному суспільстві перестала бути лише інститутом накопичення та трансляції досвіду, тепер це ще й інститут інновацій та можливого прогресу. Так, погоджуючись із О. Марченком

[12], слушно зазначити, що освіта може виступати в якості соціокультурного потенціалу поступального розвитку лише в тому випадку, якщо його трансформація носитиме випереджаючий по відношенню до стану суспільства характер.

У Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» 2017 року [29] зазначено, що формування якісної освіти, що є четвертою із сімнадцяти цілей, можливе за умови забезпечення принципу відповідності освіти потребам суспільного розвитку.

Постійним явищем в Україні, як і на цілій планеті, є зростаючий рівень соціальних очікувань від освіти, вимог до інноваційно-продуктивного внеску когорт науковців та інженерів. Разом із цим, як відзначає Д. Дзвінчук, не існує необхідної узгодженості в розумінні поняття «освіта» серед керівників держав та суспільства; на практиці громадяни діють у сфері навчання дітей і молоді, так би мовити, «по-новому», а от керівники освітніх систем і навіть педагоги-науковці у своїй більшості все ще не усвідомлюють глибини вже реалізованих інновацій, продовжуючи діяти «по-старому». Тому є певні підстави стверджувати, що на межі змін тисячоліть сталася певна міфологізація терміну «освіта», яка полягає у формуванні розриву між старими уявленнями про роль

шкіл та інших закладів і тим, чого чекають від освіти всі громадяни і ринок праці держави [6].

Незаперечуючи позитивних зрушень у галузі державної політики відносно освіти, важко не помітити тих серйозних втрат, яких зазнали внаслідок розгорнутого реформування. Державна влада чимало робить для затвердження в національному законодавстві України цінностей демократії, прав і свобод людини, послідовного процесу зміцнення національної безпеки та поступального економічного розвитку, забезпечення добробуту громадян. Проте соціологічне дослідження, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно із соціологічною службою Центру Разумкова «Підсумки 2018: громадська думка» [7], демонструє, що 70% населення вважають, що події в Україні розвиваються в неправильному напрямку. Основними аргументами щодо хибності шляху називають такі: і досі триває війна на Сході (70%), зростають ціни, а зарплати не ростуть (50%), різко зросли комунальні тарифи (39%), у людей немає впевненості у своєму майбутньому (39%), залишається високий рівень корупції (32%), країною й досі правлять олігархи (22%), реформи практично не здійснюються (20%) та інше. Як і рік тому, більшість громадян вважає, що в більшості сфер життя становище в Україні за поточний рік істотно погіршилося. 39% респондентів відмітили негативні зміни в освіті. Разом із цим, інші соціологічні дослідження підтверджують наявність кризи у цінностях українського суспільства сьогодні.

Дослідження фахівцями ЮНЕСКО (група з Міжнародного освітнього бюро під керівництвом Х.К. Тедеско) виявила, що рух в освітній сфері до демократії і децентралізації знецінює накопичений за століття досвід реформування освіти і примушує розшукувати нові підходи до реформ [6, с. 137].

На нашу думку, формування єдиного розуміння феномену освіти сприятиме змінам у публічному управлінні в українській державі, які відповідатимуть вимогам суспільства і стануть основою її позитивного економічного, політичного, соціального розвитку, що актуалізує це дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти впливу освіти на розвиток управління досліджували вітчизняні вчені різних галузей (В. Андрущенко, І. Бех, Л. Гаєвська, С. Калашнікова, В. Кремень, С. Крисюк, Т. Лукіна, Р. Пашов, О. Сахань, С. Сисоєва та інші) та вчені далекого зарубіжжя (П. Бурдье, В. Вундт, Е. Гуссерль, Дж. Дьюї, Дж. Рітцер, К. Юнг).

Проблеми публічного управління, тісно пов'язані з теорією та практикою освітянського

процесу, який є складовою частиною соціокультурного розвитку суспільства, досліджували такі вітчизняні вчені, як: Т. Андрущенко, Л. Губерський, В. Кремень, С. Куцупал, В. Луговий, В. Майборода, О. Марченко, В. Огнев'юк, Н. Синицина, Н. Сорокіна та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Узагальнення вітчизняної наукової літератури з вивчення освітньої сфери свідчить про те, що кожен автор розглядає окремо одну або кілька особливостей освіти як фактор впливу на суспільний розвиток, однак нині досі відсутнє дослідження, що комплексно відображає феномен освіти в публічному управлінні.

Метою статті є визначення особливостей впливу освіти на публічне управління шляхом аналізу наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених.

Виклад основного матеріалу. Чому в дослідженні публічного врядування та організації суспільного життя значної уваги вимагає така важлива складова частина соціально-культурної царини, як освіта? Перш за все, слід зауважити, що, досліджуючи власне сферу освіти, розглядають такі сторони: важливість освіти на кожному з етапів становлення світової цивілізації; значущість належної системи освіти для розвитку будь-якої держави; універсальність та різноманітність, багатогранність освіти.

Освіта є невід'ємним супутником людства в поступальному русі еволюційного розвитку, й так само вона виступає вагомим чинником розвитку будь-якої держави [23].

Провідні зарубіжні вчені зазначають, що в умовах сучасної геополітичної конкуренції провідних країн світу за інтелектуальні ресурси, як здатні забезпечити до 80% національного багатства країни, виграє той, хто у внутрішній політиці у центр стратегії розвитку держави поставить освіту та її якість [11; 26]. Відповідно, конкуренцію на світовому ринку праці, технологій, наукових та культурних інновацій виграють ті країни, які модернізують свої інститути освіти у відповідності до вимог суспільства.

Вченими В. Огнев'юком і С. Сисоєвою було запропоновано в Україні новий науковий напрям інтегрованого пізнання освіти – освітологію. Відповідно до їх концепції освітологія як науковий феномен найбільш повно відображає всі знання, що відносяться до освіти, а сам термін «освітологія» як термін науки ліквідує плутанину між власне освітою та знанням про освіту незалежно від того, за допомогою яких наук воно отримане. Об'єктом дослідження освітології є сфера освіти у її сталому

розвитку. Предмет дослідження освітології спрямований на вивчення зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на розвиток освітніх систем. До зовнішніх чинників ми відносимо: економічні, культурно-історичні, демографічні, суспільно-політичні, соціальні. До внутрішніх – доміанти розвитку самої сфери освіти, які визначають напрями інноваційної політики у сфері освіти, спрямованої на підтримку інноваційної освітньої діяльності як відповіді на інновації в суспільстві [22, с. 156].

Погоджуючись із засновником освітології, можна зауважити, що, насамперед, саме на розуміння сутності сучасної освіти як цілісного феномену, який впливає на всі складові частини суспільного життя та є спонукою розвитку суспільства, спрямована ідея модернізації сучасної освіти [13].

Освіта як основа соціального, політичного, економічного, духовного та культурного розвитку суспільства проголошена державним пріоритетом. Як державний і громадський інститут вона передбачає відповідальність держави і суспільства за стан її функціонування. Освіта стає головним засобом соціальних змін без порушення структури економічного фундаменту [5, с. 5].

Аналіз вітчизняних нормативно-правових актів свідчить про те, що освіта розглядається як основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, а також як запорука розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти, згідно із чинним Законом «Про освіту», є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [19].

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [18] освіта розглядається як така, що має функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави і підвищення добробуту громадян. Разом із цим у даному документі зазначено, що нинішній рівень освіти не дає їй змоги виконувати цю функцію повною мірою. Закон України

«Про вищу освіту» [17] зазначає, що освіта відіграє важливу роль у підготовці конкурентоспроможного людського капіталу задля високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, забезпечення потреб суспільства.

Вектор відповідальності, за яким здійснюється рух у напрямі виконання заходів щодо реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», містить у собі реформу освіти, що визначає розвиток освіти в нашій країні одним із пріоритетних завдань держави.

Під час визначення у вересні 2000 року глобальних Цілей Розвитку Тисячоліття глави держав і урядів 189 країн ООН (у тому числі й України) визнали забезпечення освітою серед восьми цілей другою, підкреслюючи цим її важливість для розвитку людини.

Разом із цим, на нашу думку, продекларовані в нормативно-правових документах позиції щодо вагомості ролі освіти так і лишаються на папері, оскільки сучасні реалії нашої держави не відповідають вимогам суспільства та спостерігається повільний темп економічного, соціального, культурного розвитку держави.

Український народ, який зазнав безліч потрясінь та випробувань, усвідомлюючи свою власну причетність до глибоких процесів і подій, що відбуваються в суспільстві, психологічно готовий зробити реальний вибір своєї цивілізаційної ідентичності, тобто такого способу життя, в якому людина, її права, свобода та гідність є вищою цінністю суспільства, і не просто декларованою, а реальною [28, с. 7]. Проте реалізація такого вибору можлива за умови досягнення ціннісної консолідації населення. Як зазначає О. Сахань, інтеграція європейських цінностей в українське суспільство дозволить створити фундамент для ефективного функціонування і стрімкого розвитку України [20].

Так, освіта як основа формування цінностей суспільства розглядається низкою вітчизняних і зарубіжних вчених.

За І. Бехом, сучасний освітньо-виховний процес через свій зміст має забезпечити перетворення основних цінностей життя та культури на власні цінності юної особистості. Такими гуманістичними цінностями передусім є планета Земля, людство і кожна окрема людина, Вітчизна, праця, сім'я, матеріальні й духовні надбання, створені людьми [2, с. 42]. І, як слушно зазначає В. Огнев'юк, «освіту, насамперед, слід розглядати як сферу людинотворення, проектування її майбутнього, як інститут соціалізації, інтелектуалізації та розвитку людини, введення її у сакрально-духовний вимір людського життя, а також як механізм гармонізації суспільної свідомо-

сті та її здатності до сприйняття цивілізаційних змін» [13, с. 67].

Провідні українські науковці зауважують у своїх роботах на тому, що національна система освіти має бути скерованою на формування розвинених і високоцивілізованих особистостей, громадян незалежної європейської держави, які цінують спадок пращурів і будують нове суспільство [6; 9; 14].

Про взаємозв'язок освіти із цінностями говорить у своїх працях доктор наук із державного управління, професор Т. Лукіна. Так, вона наголошує на тому, що освіта відіграє подвійну роль у формуванні публічних цінностей в суспільстві, зокрема в Україні. На думку професора, освіта сама виступає суспільною цінністю, що має перспективну вагомість (цінність) і повинна розглядатися як стратегія самого публічного управління [11].

Також С. Куцепал визначає аксіологічну складову освіти, сутність якої полягає в істотному перегляді аксіологічних орієнтирів освіти, в перетворенні останньої на засіб модернізації та актуалізації соціально-необхідних цінностей, які не лише забезпечують соціальний прогрес, але й задовольняють нагальні світоглядні запити сучасності [10, с. 170]. Це підтверджує і Т. Андрущенко, яка вважає освіту середовищем, здатним породжувати енергію толерантності; середовищем, в якому стверджуються загальнолюдські, гуманістичні цінності істинності, добра, взаємоповаги, братерства і свободи думки, самореалізації особистості [1, с. 108]. Серед цінностей, що формують аксіологічну основу інтернаціоналізації освіти, ключову роль автор відводить миролюбству.

Особливу роль приділяє у своїх дослідженнях освіти Н. Сорокіна, говорячи про те, що саме зміни в ній як в чиннику формування особистості та передачі традицій, норм, надбань виступають рушійною силою трансформаційних змін у суспільстві. Спираючись на аналіз наукових праць, автор визначив, що головною рушійною силою трансформаційних змін у суспільстві є зміни саме в соціокультурній сфері, тому особлива увага в дослідженні приділена складовим частинам цієї сфери: освіті, яка відіграє важливу роль у формуванні особистості, її вихованні та відповідає за передачу традицій, норм, надбань суспільства [25].

У свій час Е. Тоффлер зазначив, що тільки на основі кардинальної зміни свідомості людей можлива плідна діяльність населення всієї планети щодо запобігання екологічної катастрофи та й інших глобальних катаклізмів [27]. Така зміна суспільної свідомості, на думку автора, можлива тільки в результаті викори-

стання найбільш масового соціального процесу, який називається освітою.

Ураховуючи те, що через освіту формуються цінності майбутніх поколінь, окрему увагу в своїх дослідженнях вчені звертають на те, що вона (освіта) є основою формування цінностей і державних службовців. Так, Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич називає реформування середньої освіти проектуванням майбутнього країни, адже «саме школа формує мислення абсолютної більшості наших дітей, які візьмуть на себе керівництво державою та відповідальність за її економіку» [29, с. 32].

На думку Н. Сорокіної, від світогляду державних службовців, їх системи цінностей, орієнтирів суспільного розвитку залежить значною мірою ефективність реформування публічного управління й дієвість проведення суспільних трансформацій [25]. Т. Лукіна зазначає, що завдяки освіті та за допомогою всіх її засобів і формується морально-етична культура особистості, розвиваються професійні компетентності (управлінські, комунікаційні, оціночні, гуманістичні, стратегічного планування тощо) всіх суб'єктів публічного управління (публічних менеджерів, публічних адміністраторів, державних службовців, представників органів місцевого самоврядування, членів інститутів громадянського суспільства, громадських організацій та громадян загалом) [11].

На нашу думку, важливо окремо зробити акцент ще на тому, що освіта формує майбутніх лідерів, а лідерство, у свою чергу, є управлінською парадигмою, сутність якої відповідає сучасним реаліям і тенденціям розвитку суспільства. Становлення системи професійної освіти управлінських кадрів тісно пов'язане з еволюцією теорії управління та практикою професійної діяльності управлінців. Криза управління, притаманна нинішньому етапу суспільного розвитку, є наслідком реалізації застарілих парадигм професійної підготовки управлінців – адміністративної та менеджерської, як відзначає С. Калашнікова [8]. Погоджуючись із Р. Пашовим [16], можна зауважити на тому, що в теоретичному та практичному конструюванні майбутнього освітянство як авангард суспільства, як суб'єкт підготовки суб'єктів управління майбутнього та формування їх цінностей може і має підготувати нові зміни в соціальній реальності.

Ще однією особливістю освіти як феномена публічного управління є те, що вона виступає ресурсом розвитку інституту громадянського суспільства [3], що передбачає можливості для розвитку особистостей не лише як важливого чинника трудової діяльності, а й як суб'єкта гуманних соціальних демократичних відносин

та консолідуючого чинника, соціального інституту, що об'єднує навколо себе діяльність і громадянського суспільства, і влади, і бізнесу [11]. Так, Д. Дзвінчук визнає освіту ресурсним базисом соціуму, функціонування якого мають забезпечувати об'єднані зусилля держави та громадськості [6]. Говорячи про розбудову громадянського суспільства в Україні, в якому проголошується пріоритетність розвитку кожної людини, Н. Синицина визначає, що забезпечення даного процесу можливе завдяки управлінню освітою через створення національної ментальної парадигми [21].

Окремою особливістю освіти вчені вважають те, що саме вона формує людський трудовий і інтелектуальний капітал. Адже освіта в будь-яких соціально-економічних та соціокультурних умовах виконує функцію відтворення суспільства та розвитку індивідів, і саме тому держава приділяє їй пильну увагу. Так і Л. Губерський, М. Михальченко, В. Андрущенко підкреслюють те, що освіта є інститутом, від якості та рівня розвитку якого безпосередньо залежить розвиток людського капіталу держави [4]. Його рівень, у свою чергу, є важливою умовою економічної та політичної незалежності держави, фактором її виживання. Разом із цим через освіту держава «насихує» різні сфери фахівцями, задовольняючи тим самим потреби суспільства та забезпечуючи власну економічну стабільність.

Звертаючись до внеску освіти в економіку будь-якої держави, можна сказати, що він є вагомим у порівнянні з іншими галузями промисловості. Доведено, що фактично сума трьох років економічного впливу системи освіти на економіку набагато перевищує за цим показником всю нафтогазову галузь або сферу високих бізнес-технологій [22].

Разом із тим держава бачить в освіті основу для своєї не лише економічної, а й політичної та військової могутності. Освіта може використовуватись державою з метою досягнення політичних цілей, тобто в забезпеченні національної безпеки, політико-правової та соціальної стабільності суспільства, розвитку та трансформації політичної системи, забезпеченні участі народу у справах держави. Так, освіта для держави стає не лише ресурсом підготовки необхідних кадрів, але й інструментом вирішення соціальних задач, у тому числі й для зменшення нерівності в суспільстві.

Окремо слід звернути увагу на те, що освіта може являти собою і засіб впливу на суспільство, може використовуватись державою з метою управління масовою свідомістю у своїх цілях. Вже в ранніх політично організованих суспільствах держава здійсню-

вала вплив на освіту таким чином, щоб використовувати її задля забезпечення легітимності режиму та виховання населення в дусі лояльності до влади. Так, система освіти за радянських часів була ґрунтовно продуманою та значущою за результатами діяльності, оскільки була побудована на чотирьох важливих принципах: фундаментальність, систематичність, послідовність, наступність. На думку С. Сисоєвої, «тільки взявши найкраще із попередніх освітніх моделей, те, що утворює фундамент і ніколи не застаріває, відмовившись від того, що не має цінності у сучасному світі, що докорінно змінилося, необхідно будувати нову сучасну систему освіти, яка буде спроможна забезпечити динамічний розвиток продуктивних сил нашої держави в умовах сучасної цивілізації» [24].

На нашу думку, не дивлячись на те, що радянська система освіти здавалась однією із передових в світі в ХХ столітті, їй була властива висока ідеологізованість; число необхідних спеціалістів визначалось методом централізованого планування, що інколи призводило до обмеження різноманітності та можливостей індивідуального вибору, сприяло догматизму в навчанні та обмеженню потоку інформації. Так і фінансування сфери освіти в той час здійснювалось на «усереднених» началах, тобто незалежно від результатів якості діяльності, потреб і вимог суспільства.

Разом із цим В. Огнев'юк узагальнив головні зміни в соціально-економічній цінності і в діяльності освітньої системи Радянської України у часи найбільших досягнень метрополії: «Період від Другої світової війни, 60-х до початку 80-х характеризувався посиленням ідеологічним тиском на систему освіти, її русифікацією та включанням її до механізму ідеологічного протистояння двох світових систем. Кінцевою системою здійснюваної політики було формування усередненої для всіх етносів радянської імперії мовно-культурної реальності, трансформація самотутніх і окремих культур в універсальну ціннісну систему приписів, норм та ідеалів поведінки, формування «нової історичної спільноти» – радянського народу, для якого верховним ідеалом були б настанови та догмати панівної ідеології, в даному разі – комуністичної. В ідеологічному одурманюванні населення ключове місце відводилося системі освіти. Це здійснювалось різними шляхами: від ідеологічного спрямування змісту освіти, активізації роботи піонерських і комсомольських організацій до волюнтаристської зміни мовного режиму навчальних закладів. Саме тому кілька поколінь українського народу були позбавлені

можливості повноцінно досягнути українську духовність та культуру й, зокрема, через рідну мову» [14, с. 69].

Важливим сьогодні є те, що в Україні декларується відмова від ідеологічних радянських міфів у масовій свідомості населення.

Висновки. Таким чином, освіта сьогодні відіграє надзвичайно важливу роль у публічному управлінні кожної держави та України зокрема. Основними властивостями освіти, що відображають її вплив на організацію суспільного життя, є такі: 1) освіта виступає основою формування цінностей всього суспільства та кожної людини зокрема, що робить її засобом подолання ціннісного хаосу, який панує сьогодні в Україні; 2) освіта формує цінності публічних управлінців, які беруть на себе відповідальність за керування державою та вирішення суспільних проблем (для України такими цінностями мають бути чесність, патріотизм, нетолерантність до корупції тощо, що значно підвищить якість управління); 3) освіта виступає консолідуючим чинником, який об'єднує громадянське суспільство, владу та бізнес (що призводить до підвищення рівня демократії та подолання конфліктів між вищезазначеними інститутами); 4) освіта є основою формування людського капіталу, який спроможний прискорювати розвиток держави; 5) освіта виступає фундаментом економічної, політичної, соціальної та військової могутності держави (через формування цінностей суспільства та людського капіталу); 6) освіта сприяє розбудові громадянського суспільства (що призводить до підвищення рівня демократії та дієвої свідомої участі громадян у процесах прийняття рішень); 7) освіта є одним із чинників сприяння сталому розвитку держави; 8) освіта є засобом управління суспільством та суспільною свідомістю в цілях держави.

Так, можна спрогнозувати, що врахування окреслених вище питань в процесі реформування системи освіти в Україні однозначно сприятиме прискоренню її економічного, технологічного, культурного, політичного поступу, оскільки освіта здійснює вагомий вплив на всі інші сфери суспільного життя і таким чином сприяє кращому публічному управлінню. Напрямоком подальших досліджень може виступати аналіз інституційних вимірів освіти та її реформування в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко Т.В. Ціннісна палітра європейського простору освіти (український вимір). Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні

науки: збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. № 4(49). С. 107–113.

2. Бех І.Д. Методологічні концепти освітології Освітньо-виховний процес як соціокультурне явище. Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси: наук. пр. / за матер. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. «Освітнологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти»; авт. кол. : В.Г. Кремень, О.В. Сухомлинська, І.Д. Бех, В.О. Огнев'юк, В.М. Ткаченко, П.Ю. Саух, Д.І. Дзвінчук, С.О. Сисоєва, І.В. Соколова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 152 с. С. 42–65.

3. Гаєвська Л.А. Освіта як чинник становлення громадянського суспільства. URL : <http://intkonf.org/gaevska-la-osvita-yak-chinnikstanovlennya-gromadyanskogo-suspilstva/>.

4. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура, ідеологія, особистість. Методолого-світоглядний аналіз. Київ, 2002. 577 с.

5. Державне управління освітою : навч. посіб. для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління освітою» / С.В. Крисюк. Київ : НАДУ, 2009. 220 с.

6. Дзвінчук Д.І. Розвиток освіти як суспільної цінності: історико-філософський дискурс. Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси: наук. пр. / за матер. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. «Освітнологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти»; авт. кол. : В.Г. Кремень, О.В. Сухомлинська, І.Д. Бех, В.О. Огнев'юк, В.М. Ткаченко, П.Ю. Саух, Д.І. Дзвінчук, С.О. Сисоєва, І.В. Соколова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 152 с. С. 92–146.

7. Загальнонаціональне дослідження проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 грудня 2018 року «Підсумки 2018: громадська думка». URL : <https://dif.org.ua/article/pidsumki-2018-gromadska-dumka>.

8. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2010. 379 с.

9. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Т-во «Знання» України, 2010. 520 с.

10. Куцупал С.В. Освіта як знаряддя соціальної еволюції. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Філософія. 2016. Вип. 47(1). С. 167–174. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_47\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_47(1)_17).

11. Лукіна Т.О. Роль освіти у становленні публічного управління та формуванні публічних цінностей в Україні. Публічне управління: шляхи розвитку : матер. наук. практ. конф. за міжнар. уч. (26 листопада 2014 р., м.Київ): у 2 т. Т. 1 / за наук. ред. Ю.В. Ковбасюка, С.А. Романюка, О.Ю. Оболенського. Київ : НАДУ, 2014.

12. Марченко О.В. Реформування освіти у контексті зміни парадигми суспільного розвитку: методологічні та світоглядні орієнтири. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Філософія. 2016. Вип. 46(2). С. 3–17. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_46\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_46(2)_3).

13. Огнев'юк В.О. На шляху до становлення нового наукового напрямку «освітологія». Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти – матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 15 груд. 2010 р. / за заг. ред. В.О. Огнев'юка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. 192 с. С. 7.
14. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ : Знання України, 2003. 450 с.
15. Огнев'юк В.О. Філософія освіти в структурі наукових досліджень феномену освіти. Шлях освіти. № 4(54). 2009. С. 2–6.
16. Пашов Р.І. Роль освіти в управлінні суспільством та становленні феномену бюрократії. Нова парадигма : журнал наукових праць / гол. ред. В.П. Бех ; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова ; творче об'єднання «Нова парадигма». Вип. 126. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 228 с.
17. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 р. № 1554-VII. Офіц. вісн. України. 2014. № 63. С. 7–90.
18. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України : від 25.06.2013 р., № 344/2013. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
19. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
20. Сахань О.М. Європейські цінності як запорука процвітання суспільства: український вибір. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Політологія. 2018. № 2. С. 177–196. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2018_2_16.
21. Синицина Н.Г. Сучасна освіта в контексті розбудови громадянського суспільства в Україні. URL : [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11snggsu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11snggsu.pdf).
22. Сисоєва С.О. Методологічні концепти освітології. Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси : наук. пр. / за матер. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. «Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти» ; авт. кол. : В.Г. Кремень, О.В. Сухомлинська, І.Д. Бех, В.О. Огнев'юк, В.М. Ткаченко, П.Ю. Саух, Д.І. Дзвінчук, С.О. Сисоєва, І.В. Соколова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 152 с. С. 123–137.
23. Сисоєва С.О. Сфера освіти як об'єкт дослідження. Освітологія. 2012. Вип. 1. С. 22–29. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ocvit_2012_1_4.
24. Сисоєва С.О. Роль освіти в сучасному світі. Рідна школа: Щомісячний наук.-пед. журнал. 2008. № 11. С. 3–6.
25. Сорокіна Н.Г. Державне управління формування ціннісних орієнтацій сучасного українського суспільства : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. Акад. держ. упр. при Президентіві України. Дніпро, 2008. 20 с.
26. Субетто А.И. Качество образования: Проблемы оценки и мониторинга. URL : http://www.iso9000.by.ru/dock/sk/ng669_1.html.
27. Тоффлер Э. Шок будущего. Москва : ООО «Издательство АСТ», 2001. 560 с. С. 125–128.
28. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь / ред. кол. : С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Ю.Ж. Шайгородський та ін. ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Київ : НАН України, 2016. 284 с.
29. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь 2017. Київ : Мінекономрозвитку, 2017. 176 с.